

Weiner Sennyey Tibor

AZ ÖRÖK ÉLET FORRÁSA

Boglár Lajos emlékének

1.

Titkon, vagy kevésbé titkon mindannyian vágyunk az örök életre, az örök ifúságra, a halhatatlanságra. Különös, hogy milyen keveset teszünk azért, hogy elérjük, megkaparintsuk azt, még ha semmi más sem kell hozzá, mint a tiszta tudás, az őszinte érdeklődés és koncentrált figyelem. Azok, akik írásomhoz önmagukban ezen három nemes tulajdonság felébresztésével közelítenek, tehát szomjaznak a tiszta tudást, ébresztik magukban az őszinte érdeklődést, és egyetlen dologra – erre a történetre – hegyezik koncentrált figyelmüket, mire írásom végére érnek – velem együtt – megtalálhatják az örök élet, az örök ifúság, a halhatatlanság forrását.

De jeleznem kell, hogy valójában mindaz, amit most leírok alig több, mint az értő emberek figyelmének felkeltése arra nézvést, hogy észrevegyék, micsoda kincsek birtokában vagyunk mi mindannyian. Ámde nem törődünk velük, észre se vesszük ezt az elképesztő gazdagságot. A legmeglepőbb módon ezekhez a kincsekhez nem térképek, hanem a neolatin filológia, a kulturális antropológia, a költészet és a művészet vezethet el. Azt persze, hogy ezt a kijelentésemet alátámasszam, szükséges ez a kis bevezetés a most következő szövegközléshez, amelyben nem másról szerzünk tudomást, mint hogy három magyar, háromszáz évvel ezelőtt megtalálta az örök élet italát.

A kétezres évek hajnalán a Szegedi Egyetemen még ifjú hallgatóként különös érdeklődéssel fordultam neolatin tanulmányaim alatt azok felé a korábbi századokban élt, latinul alkotó költők és írók irányába, akik távoli országokba utaztak, ott verseket, emlékiratokat írtak, majd kalandos életük szerencsésen, vagy – sajnos az esetek többségében – szerencsétlenül ért véget, valami elképesztő felfedezés közben. Végül mindannyiukat elfelejtették, sajnos elsősorban azon egyszerű okból kifolyólag, mert latinul írtak. Nem magyarul és nem is angolul.

A szerencsések közé tartozott egyik ősöm, Sennyey László, akinek történetét és a XVII. század végén tett vatikáni utazásait, Molines Mihállyal és a keresztény meditációval való kapcsolatát, illetve az Inkvizícióval való szembekerülését és kettős életét *A nagy eretnek* című írásomban már megírtam. Szerencsétlen sorsú volt Budai Parmenius István, akinek különleges kalandjaival eddig jobbra csak kevesek által ismert tudományos dolgozataimban foglalkoztam, s alighanem előbb-utóbb meg kellene írnom hasonló elbeszélésben azt a történetet is, hogy ott mire jutottam, mint ahogy most ezzel az egészen elképesztő történettel teszem.

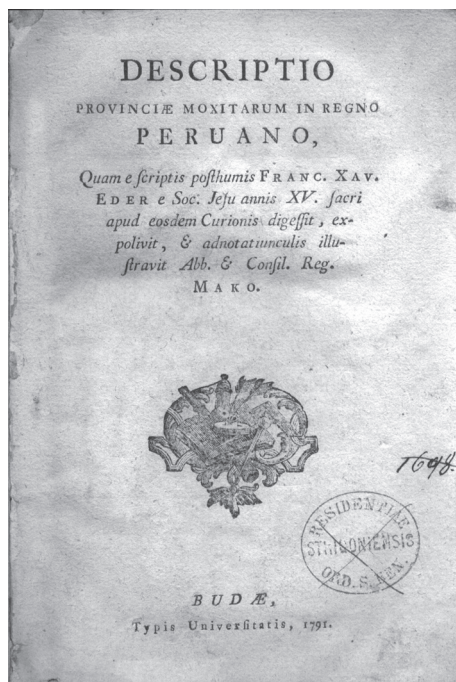
Mert kétségtelenül különleges volt Éder Xavér Ferenc ügye és története, akinek életéről már akkoriban beszámoltam a szegedi egyetem egyik lapjának hasábjain, most pedig újra előkerült több okból is. Az egyik ilyen – talán említésre méltó – ok az volt, hogy megrendelésre a fociról kellett írnom egy internetes irodalmi magazinnak, és én a foci eredetéről, különösen dél-amerikai történetéről írtam, közben pedig eszembe jutott Boglár Lajos, a kiváló antropológus, akivel pár évvel halála előtt nagy szerencsémre még találkozhattam Budapesten, azon az egyetemen, ahol tanított. Nagyon kedves embernek ismertem meg, különösen, hogy fogadott egy akkoriban igen szétszórt, kócos, szédült, húszéves költőt, akit szegedi professzora – Szörényi László – küldött hozzá.

Találkozásunkkor röviden elmondtam, hogy neolatin szerzők és utazók történetei keltették fel az érdeklődésem, Dél-Amerikával kapcsolatban pedig különösen Éder Xavér Ferenc, aki 1750. október 12-én hajózott ki Cádiz kikötőjéből.

Boglár Lajos felállt, és úgy kezdte:

– Igen, pontosan tudom, ki volt ő. Évekig fordítottuk egy jezsuita atyával Éder Xavér Ferenc emlékiratait... mindhiába... pedig... – majd hosszasan mesélt Éder útjáról, a saját útjairól is. Mikor megkérdeztem, hogy miért nem adták ki az emlékiratok fordításait magyarul, Boglár szomorúan legyintett... – Az ilyesmi itt senkit sem érdekel... – közben megittunk egy forró teát, aztán elbúcsúztunk.

Ez talán 2002–2003 környékén történt. Boglár Lajos – a kiváló magyar etnológus, kulturális antropológus – nem sokkal később meghalt. Éder Xavér Ferenc történetével egyedül maradtam. Tovább nyomoztam, így találtam meg az érdi Magyar Földrajzi Múzeumban könyvének korai kiadását.

Éder Xavér Ferenc: Descriptio provinciae Moxitarum in Regno Peruano címlapja. Budae, Typis Universitatis, 1791. A könyv a Magyar Földrajzi Társaság Könyvtárának tulajdona. Leltári száma: 208. jelzet: B 885.

Ez a könyv első látásra nem más, mint 289 sűrűn teleírt és -rajzolt lap kiadása, melynek címe *Descriptio provinciae Moxitarum in Regno Peruano*, vagyis *A Perui Királyságban lévő Moxitania tartomány leírása*. Magyarul csak részletek jelentek meg belőle Boglár Lajos fordításában és Lacza Tihamér jezsuitákat bemutató tanulmányában.

Hamar észrevettem, hogy az érdi Földrajzi Múzeumban található kiadás sem más, mint az eredeti kézirat – mondjuk úgy – „ferdített fordítása”, ugyanis Makó Pál apát Éder könyvét közvetlen halála után úgy adta ki, hogy csak az eredeti rajzokból készült rézmetszeteket és néhány oldalt hagyott meg, a többit saját maga írta.

Történt mindez 1791-ben Budán.

Az eredeti latin kézirat ma is a budapesti Egyetemi Könyvtár Pray-gyűjteményében van, míg a fordítás Boglár Lajos hagyatékában.

Mindkettő kiadatlanul.

Elfelejtve.

2.

Eredménytelen volt hosszú éveig kutatásom abban az ügyben, hogy eddig miért nem sikerült magyarul kiadni azt a művet, mely autentikus forrása lehetne nemcsak Latin-Amerika antropológiai és néprajzi kutatásához, hanem hozzásegíthetne a jezsuiták és az indiánok viszonyának jobb megértéséhez is. Nem egy ideológiai, vallási vitát eldönthetett volna Éder Xavér Ferenc műve, melyek a jezsuiták tevékenységével kapcsolatban merültek fel az elmúlt században. Nemcsak azért, mert Éder tizenhat évet töltött el a missziókban, mert mindent, amit tudott lejegyzett, hanem mert az általam ismert szövegrészekből levonhatóan zavarba ejtően őszinte. Nem értettem, hogy bár annak ellenére, hogy ilyen érdekes, Éder Xavér Ferenc által gazdagon és szépen illusztrált könyvről van szó, miért nem sikerült kiadni újra az elmúlt háromszáz évben.

Mármint hamisítatlanul.

Ugyanis legújabb spanyol kiadása eme könyvnek szintén az 1791-es, Makó Pál apát által hamisított kiadás nyomán készült. Így tehát az eredeti kéziratot csak néhány elvetemült kutató, a kiváló fordítók és én láttam.

Pedig.

Pedig feltűnne, ami a dél-amerikai jezsuiták történetét megíró Lacza Tihamérnak is feltűnt, mégpedig az, hogy magyar jezsuiták élete több helyütt is metszi egymást.

Különösen három szereplőé.

Néhány cikk született arról azóta a magyar sajtóban, sőt egész krimi bontakozott ki, hogy ezek a derék atyák bizony nem egyszer magyarul írtak latin szövegeikben, még hozzá rovásírással, csak azért, hogy elrejtsek gondolataikat, titkaikat, illetve megkíméljék rendjüket, a jezsuitákat, melynek ekkorra már nagyon törekeny helyzete volt Dél-Amerikában és Európában is. Az európai nagyhatalmakat ugyanis az zavarta, hogy a jezsuita missziók szembeszálltak gyarmatosítói törekvéseikkel otthon és az Újvilágban is. A tudós papok, akik főleg filológusok, antropológusok, költők voltak mai fogalmaink szerint, egyszer csak beleszóltak a nagypolitikába.

Véleményük volt.

És ebbe már más is behalt.

Erre tanú többek között Éder Xavér Ferenc is, akinek teljes emlékiratait, atyai hozzáállását az indiánokhoz, különös meglátásait most nem kívánom részletezni.

Sokkal inkább egyetlen utazását.

Ahhoz azonban, hogy ezt az egyetlen utazást megértsük, két másik atyával is meg kell ismerkednünk. Az egyikük Zakarjás János, aki az említett hajóval, 1750. október 12-én Cádizból együtt utazott Éder Xavér Ferencsel az Újvilágba. Panamán átkelve, 1751-ben érkeztek meg Peruba, s ezen utazás alatt jó barátságot kötöttek. Ám, míg Éder Xavér Ferencsel a rendtartomány főnöke közölte, hogy az Andok keleti oldalán elterülő Moxitániának nevezett vidékre kell mennie, a Mamoré folyó középső szakasza mentén élő mojo indiánok közé, addig Zakarjás még sokáig Lima környékén maradt. A két barát, Éder és Zakarjás között a kapcsolat ezután sem szűnt meg, s míg Éder megismerte a mojo, a more, az itonama és a chiriguano indiánok világát, megrajzolta Moxitania tartomány térképét, Zakarjás barátságot kötött nála idősebb atyákkal, például Réz Jánossal, és szoros levelezést folytatott a Magyarországon maradt Bartakovics Józseffel és Kéri Ferencsel. Ezek alatt az évek alatt alakította ki sajátos titkosírását, amikor is latin szövegekbe rovásírással magyar mondatokat szőtt.

Az Éder Xavér Ferenc által rajzolt térkép

Mindeközben Éder egyre szkeptikusabb lett az indiánokkal kapcsolatban, mert például ilyeneket ír emlékirataiban:

„Nagyon hanyagok az élet védelmezésében is. Ki képes visszatartani a marhagulyát vagy a ménest az eszeveszett futástól, ha jaguár szagát hozza feléjük a szél – még ha az az állat háromezer lépés távolságra van is? A szomjas kutya akkor is óvatos, ha iszik: fél az esetleg

vízben rejtőzködő krokodiltól. Talán ezeknél az állatoknál is ostobábbak az indiánok, mert nemcsak hogy nem óvatosak és előrelátók, de még a teljes biztos veszedelmet sem képesek elkerülni.”

Vagy egy másik idézet, melyben talán jobban felfedhető misszionárius és indián kapcsolata:

„Bizony megtörtént, hogy egyszer – komoly megfontolás alapján – nem engedtem meg valamelyiknek, hogy az általa kiszemelt helyen építse fel kunyhóját. Ő azután az egyik viharos éjszakán – éppen fújni kezdett a déli szél – tüzet vetett házamra és a templomra. Mivel minden fából épült és fűvel volt fedve, néhány perc alatt minden egyházi és otthoni felszerelés s az egész misszió a tűz martalékává vált. Más páterek is tapasztaltak hasonlókat: az indiánok egyetlen keményebb szó, valamely tárgy megtagadása miatt annyira felindultak, hogy rejtett mérget kínáltak nekik. Az a misszió, amely az én gondjaimra volt bízva, a szökések miatt bekövetkezett többszöri pusztuláson kívül, háromszor pusztult el tűzvész által.”

Ahogy Éder Xavér Ferenc írja, „nem engedtem meg”, még ha „komoly megfontolás alapján” is, vagy „egyetlen keményebb szó, valamely tárgy megtagadása”, mintha gyermekekről beszélne, akik nem krokodil könnyeket sírnak, ha nem kapják meg, amit szeretnének, hanem felgyújtják a házat, templomot. Meglehet azért, mert nem gyermekek, de ez már mostani olvasat, Éder, még ha el is árulja magát retorikájában őszinteségével, ez az apa-fiú viszony nem túl konkrét, s hosszasan lehetne még részletezni.

3.

A két tudós atya barátsága és kutatása zökkenőmentes lett volna, ha Zakarjás betegsége miatt nem kerülnek kapcsolatba egy harmadik magyarral, aki eredetileg ugyan tanárnak készült, de megunván a magyarországi oktatást, hosszas kérelmezés után, szintén kijutott Dél-Amerikába. Igaz, hogy teljesen más területre, a keleti, portugál részre, s ez az apró földrajzi különbség később végzetes lett számára. Fáy Dávidról van szó, aki ellentétben előző két hősünkkel, Éderrel és Zakarjiással, nem erdélyi, hanem felvidéki származású. Fáy Dávidot a jezsuita rend vezető atyái azért is inkább tanítónak szánták, mert gyenge testalkatú, vékony, kicsiny, beteges figura volt. Ám ő addig-addig könyörgött, míg végül megkapta a megbízatását, s így 1753. június elsején, huszonkét esztendősen hajóra szállhatott Lisszabonban. Vitorlása negyvenhat napig tartó viszontagságos utazás után érkezett meg Brazíliába, ahonnan a São Marcos-öbölben található Tapuitapera indián telepről a Pindaré folyó mentén messzire behatolt a szárazföld belsejébe, és eljutott a guajajara és a jacaquara indiánok közé.

1755. augusztus 16-án keltezett levelében a következőket írja Melczer Mihály jezsuita tartományfőnöknek Bécsbe:

„Szent Xaverius misszióink a Pindaré haldús folyójánál fekszik, körül van véve terjedelmes és sűrű erdőkkel. [...] Ezek a mi szántóföldeink. Azért nevezem szántóföldeknek,

mert augusztus, szeptember és október hónapokban a fákat kivágják, és miután a nap perzselő hevétől egy hónap alatt megszáradtak, megégetik. Azután a még meleg földbe a mandiocca [manióka] nevű cserjét beássák, mikor gyökeret vert, kiássák, torma módjára szétmorzsolják és már készen van az ízetlen kenyér.”

– és akárcsak Éder Xavérnak, Fáynak is metszően kritikus ekkor még a véleménye az indiánokról:

„Indusaink rendkívül restek, egykedvűek. Sárgás, némelyek másoknál sötétebb színűek. Az erdőben meztelen járnak, örökös háborúskodásaikkal önmagukat teszik tönkre. Mert midőn vadászat közben messzebbre hatolnak, egész családokra bukkannak, egymás ellen fordítják dárdaikat s vérengző öldöklést visznek véghez...”

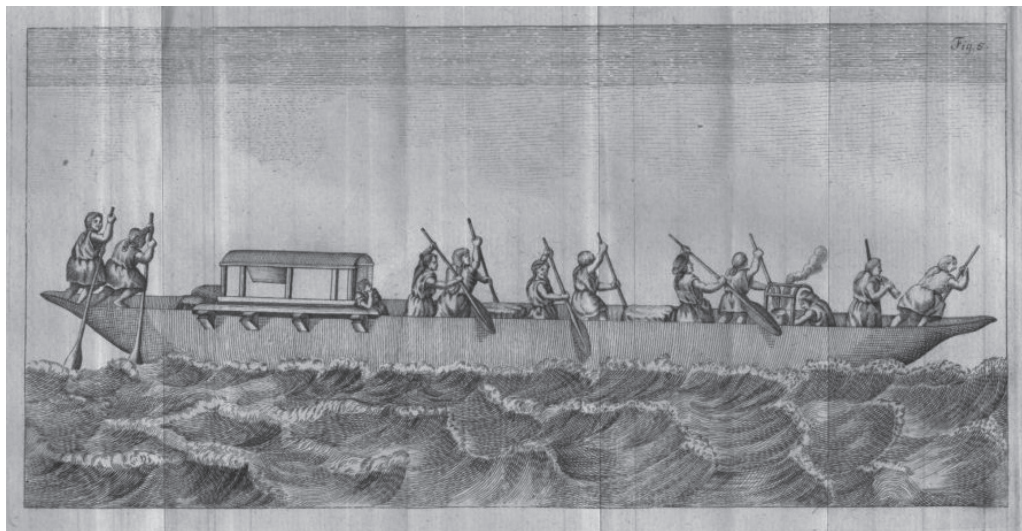
Ám közvetlenül ezen levél megírása után valamiről hírt kap Fáy Dávid atya, és innentől kezdve jegyzeteit kizárólag magyarul, rovásírással készíti, mely senki számára sem érthető közel s távol.

Valamilyen titkát így kívánta megóvni.

Mert titkai voltak.

Nem kevés.

Mindezek után valószínűleg levelet írt a kontinens szívében tevékenykedő, az addigra már ismert és elismert Éder Xavér Ferencnek. Éder tájékoztatta az ekkor már Cuzcóban tartózkodó és súlyos beteg – egyes források szerint maláriás, mások szerint valami más kórságban rettentően szenvedő – barátját, Zakarjást, majd hátrahagyta háromszor is leégett redukcióját, kiterjedt kutatásait, s a Marmoré folyón egy nagyobb csónakkal elindultak „az Amazonas szíve” felé.

Éder Xavér Ferencék csónakjukban saját rajzán

Erről az utazásról Éder Xavér Ferenc kiadott könyveiben, pontosabban meghamisított emlékirataiban egyetlen egy szó sem esik, ellenben a kézirat mellett találunk néhány magyarul, rovásírással lejegyzett lapot, melyet valószínűleg nem Éder írt, hanem Fáy. Ennek a néhány oldalnak hevenyészett és mai magyar nyelvre átültetett átírása következik most 1756-ból, úgy, hogy közben egy-két apró, inkább írói, mint filológusi kiegészítést fűztem csupán hozzá.

4.

...a Jutapu torkolatánál lévő gyönyörű templomot hátrahagyva, a Pindaré folyón, majd más folyamokon keresztül, felhajóztam hosszú és fáradságos úton a Mamoré folyóig, méghozzá nem egyszer nagyon nagy veszélyeknek kitéve magam, mivel kénytelen voltam kísérőimmal, az amanayé indiánokkal menni. Velük mindeztideig nem volt szerencsém, hiszen hiába is tanultam meg a portugál mellett a tupi-guarani és a gas-tapuai nyelveket, az amanayék nagyon sok olyan kifejezést használnak, különösen a lélek és szellem kérdéseinek ügyében, melyeket még meg kellett tanulnom, mert nem igazán értettem.

Levelezéseim alapján Éder Xavér Ferenc atya írásaiból kiderült számomra, hogy ezeket a szavakat használják sokkal mélyebben az őserdőben is, a motirék között. Éder atya komoly bizonyítékokat vélt találni arra nézvést, hogy a motiréknek kapcsolata van az ördöggel. A motirék szoros spirituális viszonyban voltak az acsanéval, amely nem más, mint valamiféle túlvilági szellem. Ezt az acsané kifejezést használják a tőlük messze élő kísérőim, az amanayék is. Többféle acsanét is megkülönböztetnek, mert van, ami állatokban, van ami növényekben, s van, ami tárgyakban lakozik. Van azonban egy negyedik fajta acsané, amely olyan, mint az emberek árnyéka, mintegy láthatatlan társ, aki az ember mellé szegődött, mintegy kiválasztotta születésekor, afféle őrangyal gyanánt, s az ember élete során segíti, védi választottját, különösen más acsanékkal szemben. Azt mondják kísérőim, hogyha az ember meghal, akkor az acsanéja felett diadalmaskodott egy erősebb, másik acsané. Még különösebb volt, amikor arról olvastam Éder atya levelében, hogy ikreket szült egy anya a misszióban, s a motirék úgy tartották, hogy az első gyermek az „igazi”, míg a második az első megtestesült acsanéja. Az anyáról az ikerszületés után úgy hitték, hogy az acsanék kegyeltje, és úgy is kezelték, tisztelettel. Ha pedig valaki nagyon beteg lett, akkor azt mondták: „Gyenge az acsanéja. Erősítenie kell az acsanéját. Beszélnie kell az acsanéjával.” Ezt a továbbiakban megfelelő szavak híján másképpen nem írhatom le, csak úgy, hogy az őrangyallal felveendő kapcsolatot bizonyos növényi acsanék és egy megbízható varázsló segítségével lehetett elérni. Amikor megírtam Éder atyának, hogy az amayane indiánok szerint erről a növényről egy baure törzsbe tartozó varázsló tud a legtöbbet, s hogy mi ez az acsané, megterveztük közös kutatásunkat, mivel a baurék valahol a kettőnk között élhetnek, ha még élnek. A Mamoré folyón találkoztunk több hetes utazás után, és őszintén meglepődtem, hogy a komoly tudós, hívő, jezsuita atya Éder, magával hozta súlyosan beteg barátját, Zakarjás János atyát. Mint mondta az eddigi gyógymódok nem segítettek rajta, így

csak abban reménykedhet, hogy a baure törzs varázslója valóban tud valami különleges gyógymódot, amely a hitét és életerejét vesztett Zakarjás atyát megmentheti.

Éderék csónakján folytattuk utunkat, mi hárman és kilenc kísézőnk, az öt amanaye és a négy motire indián, akik között nem volt éppen teljes az egyetértés. Nem egyszer Éder atyának kellett lenyugtatnia őket. Mindeközben Zakarjás már nagyon a végét járta, így nem sokat késlekedhettünk, mihamarabb meg kellett találunk a baure törzs szállását.

És megtaláltuk.

Hatalmas esőben kötöttünk ki, amely még az eléggé kiképzett, s harcos motirék számára is gyötrelmes volt, nem hogy nekünk. A baurék azonban mindannyiunk számára rendkívül civilizáltak voltak, illően öltözködtek, ágyékukat eltakarták, házakban laktak, szántottak és vetettek, akárcsak mi odahaza Magyarhonban, Erdélyben vagy Felvidéken.

Nem csak törökbúzáat, hanem számos más kerti növényt számláltunk meg kertjeikben.

A baurékat különös méltóság jellemezte, és nagyon sokat adtak a külsőségekre. Amikor meglehetősen megtépázva megérkeztünk a falujukba, kedvesen fogadtak, majd a falu központi épületébe vittek, ahol az aramán, a törzsfő elé járultunk. A törzsfő meghallgatta történetünk, majd közölte velünk, hogy ő nem dönthet ilyen ügyben egyedül jól, ezért idehívatta a falu nagy öregjét. A falu nagy öregje egy különös, kis termetű, izmos férfi volt, aki megszólalásig úgy nézett ki, még ha máshogy is „öltözködött”, mint a törzsfő.

Már megjelenése sajátos volt azon a viharos éjszakán, aramán házában. Apró csörgők voltak a derekára kötve, három hosszú toll díszítette fejét, hatalmas fekete szemei pedig szinte világlottak a sötétben. A baura törzs tagjai hátrébb húzódtak, ahogy kísézőink is, s csak mi maradtunk hárman középpütt, Éder, a földön fekvő, öntudatlan Zakarjás atya és én. A falu nagy öregje körbesétált minket, engem kétszer is megszagolt, és nem hagyta az aramánnak, vagyis a törzsfőnek, hogy elmondja kik vagyunk, honnan jöttünk, hanem ránk nézett, majd hibátlan latinsággal kérdezte:

– Ti vagytok azok a fehérek, akik beszélni akarnak az acsanéjkkal?

– Mi egy gyógymódot keresünk, barátunk, a kiváló Zakarjás atya súlyos beteg, kérlek segítsetek nekünk... – kezdett magyarázkodásba Éder atya, de leintettem, és én válaszoltam:

– Igen. Te ki vagy?

– Kadura a nevem. Én vagyok a baure aramán acsanéja.

– Ikrek – állapította meg a kétségtelen tényt Éder.

– Követitek szavam? – kérdezte Kadura.

– Jézus Krisztus szavait követve jutottunk ide... – mondta Éder atya hű keresztényként.

– És ez a Jézus Krisztus a te acsanéd?

– Ő az én pásztorom... – válaszolta Éder atya.

– Az lehet – mondta Kadura. – De az övé biztosan nem – és Zakarjás atyára mutatott, aki ekkor már annyira önkívületben volt, hogy tiltakozni sem tudott. Kadura ekkor felnevetett és elmondta baure nyelven, hogy mit mondott Éder,

amin nevetni kezdett a törzsfő és az összes többi indián, beleértve kísérőinket is. Majd mikor kinevették magukat, Kadura kíméletlen keménységgel újra megszólalt latinul: – Követitek szavam?

– Igen, követjük – válaszoltam. Éder arcáról pedig bármilyen nyelvet beszélő könnyen leolvashatta az őszinte megrökönyödést.

Ekkor Kadura bólintott, majd elővette pánsíphoz hasonlatos hangszerét és muzsikálni kezdett rajta, a gyönyörű baure asszonyok pedig kitessékelték mindenkit a házból. Csak mi maradtunk, hárman és Kadura. Órák teltek el, mire visszaért az egyik asszony, gyönyörű színes, mintás ruhában, csodálatos karkötőkkel, kezében egy táskával, amiben növények voltak. Ezt szertartásosan átadta a varázslónak, és távozott. Kadura megfőzte a növényeket, egy italt készített belőle, majd pedig megitta Zakarjással. Ezután reggelig együtt maradtunk, majd pedig őszintén csodálkoztunk, hogy Zakarjás atya reggelre már lábra tudott állni és beszélni is tudott.

Kadura, a baure aramán acsanéja Éder Xavér Ferenc rajzán

5.

– Beszélte az acsanéddal? – kérdezte Éder megrökönyödve, de barátja állapotának őszintén örülve.

– Mivel? – kérdezte Zakarjás, s ezen az értetlenkedő kérdésemre nagyot derültünk mindhárman, mire Kadura így szólt:

– Ez csak egy ideig fog neki segíteni. El kell mennünk a Pariméhez, a fehér víz partján fekvő városhoz. Most indulunk. Ott találjuk az acsanéjét.

Így indultunk tovább, immár a sűrű dzsungelen keresztül, amayana és motire indián kísérőink közül valamennyi hátramaradt a baurék falujában, s mi négyen, három héten és három napon át, követve Kadurát jutottunk végül el a fehér vizű tóig, melyet, ha nem a magam szemével látok, akkor soha el se hinném, hogy létezik.

Midőn megérkeztünk és megpillantottuk a kristályosan fehér víztükröt, majd pedig elindultunk a dombtetőről lefelé mertem csak megkérdezni az addig nagyon sokat hallgató, magában éneklő Kadurét:

– Kadure, hol tanultál meg ilyen tökéletesen latinul?

– Ahogy ti eljöttetek ide, úgy én is elmentem oda. Ahogy ti megpróbáltátok elmondani nekünk Jézus Krisztus szavait, úgy én is megpróbáltam elmondani nektek az acsanék üzenetét. De amíg itt voltak olyanok, akik meghallották Jézus Krisztus szavainak igazságát, addig ott nem volt senki, akit érdekelt volna, hogy mit üzennek a növényekben, állatokban, tárgyakban és emberekben lakozó acsanék. Így dolgom végezetlenül visszatértem törzsemhez, s elmeséltem nekik mennyi szenvedést láttam azokban az országokban, ahol csak Jézus Krisztus szavait ismerik, de a növények, állatok, tárgyak és emberek acsanéit nem.

És ekkor pillantottuk meg a várost a fehér tó partján.

Egy olyan szép várost, melyet elmondani lehetetlen.

Amikor beértünk a városba feltűnt, hogy a csodálatos paloták, tornyok szinte össze vannak nőve a hatalmas dzsungellel.

Sehol sem volt senki.

Kongó tereken, üres utcákon haladtunk végig.

– Kadura, ez az acsanék városa? – kérdezte Éder.

– Az acsanék városa fényes és az égben van. Ez őseink városa, akik az acsanék barátai voltak.

– Hogy hívják ezt a várost, Kadura? – kérdeztem.

– A nevét tudni annyi, mint elárulni. Megérkeztünk.

És ekkor valóban odaértünk egy hatalmas, lekövezett térre, amely mintegy kikötő is volt egyik oldalán a fehér tó felé, míg a másik végében ott állt a csodálatos dóm, óriási kövekből összeillesztve. Ahogy közelebb léptünk, vettem észre, hogy milyen gazdagon vannak faragva a falak, ezer és ezer történetet elmesélve, égi hajókról és szárnyas lényekről, akárha őrangyalokról mintázták volna őket. Ezután beléptünk a dómba, ahol az épület közepén hatalmas kerek medence volt, a tó fehér vizével megtöltve, melyen virágok úsztak. Itt táboroztunk le.

6.

Kadura hosszasan énekelt, majd kivett négy virágot, megöltve a kerek medencében hullámzó fehér tó vizével.

– Igyatok – szólt Kadura.

– Én nem – mondta Éder.

– Igyál te is.

– Én Jézus Krisztus szavait iszom.

– Biztosan? – kérdezte Kadura. Erre Éder láthatólag megsértődött és kiment a Dómból.

Mi hárman pedig megittuk a virágokból a vizet, aminek átható, üde, friss íze volt. A következő pillanatban pedig minden megváltozott.

Nem tudom pontosan, hogy mi volt, amit láttam, de olyan volt, mintha mindent láttam volna.

A „Mindent”.

Másnap reggel ébredtünk. Zakarjás kiment a térre, kinyújtózott a felkelő nap fényében, rácsapott Éder atya hátára és nagyot nevetett, majd így szólt magyarul:

– Jó reggelt!

Éder atya sokat morgott magában a hosszú úton visszafelé, ami nekem lényegesen rövidebbnek tűnt. Elmélyülve gondolataimban, igyekeztem megérteni, hogy mi is történt velünk. Amikor azonban visszaértünk a baure törzs falujába valami egészen váratlan dolog történt.

Egy másik atya várt minket. Az atya magát, meglepően őszintén Júdás atyának nevezte, nem sikerült semmit sem kiderítenünk róla, és egyre gyanúsabb volt személye, csakhogy közben este lett és nagy ünnepi lakomát tartott a törzs, látszólag visszatérésünk tiszteletére, ám a lakoma fénypontján különös számonkérés vette kezdetét. A pillanatok alatt nagyon harciassá váló törzsfő, oldalán Júdás atyával kérte számon Kadurát.

Baure aramán-törzsfő Éder Ferenc Xavér rajzán.

– Mi az Kadura? Mi a gond? – kérdeztem.

– Silencium – sziszegte.

Majd egyre nagyobb vehemenciával tovább folytatódott a vita, s közben egyre több harcos vett minket körbe. Éder atya már éppen elkezdett Zakarjást és engem is kifelé húzni a körből, amikor azt vettük észre, hogy valamennyi kísérőnk mögött három másik ember jelent meg, s mindegyiküknek elvágta egyetlen mozdulattal a torkát. A törzsfőnök hosszas és szigorú mondanóba kezdett, melyben a fehér tavat és az acsanékat elég sokat emlegette, miközben kísérőink a szemünk láttára remegtek és véreztek el.

Ám ekkor valami egészen elképesztő történt. Kintről sikoltozás és üvöltözés hallatszódt be. Majd hangos dübörgés. A harcosok kiszaladtak, zavar keletkezett, a törzsfőnök is kirohant.

– Kövessetek – és mi hárman követtük Kadurát.

Az ellenkező irányba futottunk ki a törzsfőnök házából. Amit kint láttunk, az minden rettenetnél több volt. Elszabadult a pokol.

Éder és Zakarjás halált megvető bátorsággal gyűjtötte össze maradék ládáit, melyekben értékes jegyzeteik, leveleik, rajzaik voltak. Közben Zakarjás atyát majdhogynem megölték.

Két nap járás után távol a falutól, jutottunk újra a Marmoré folyóhoz, ahol Éder atya és én a csónakba ugrottunk, Zakarjás és Kadura pedig belökték a csónakot. Zakarjás még átadott néhány levelet Édernek, majd visszatért Kadura mellé.

– Barátom... – suttogta aggódva Éder, ahogy a csónak távolodni kezdett a sötétben a partról.

– Ne aggódj. Tanulnom kell az acsanék szavát. Még látjuk egymást.

Így tűnt el a szemünk elől Kadura és Zakarjás János atya, háttérben a felperzselt földdel, a sötét messziségben a fehér tóval és az ősök városával....

7.

A kézirat itt véget ér, ami azért is különösen fájó, mert tudjuk, hogy mi történt mindezek után. Például a levelekből, amelyeket Zakarjás adott át Édernek a menekülés során, s amely levelek Magyarországra hazaértek. Az egyik ilyen, 1756. április 16-án keltezett levélben – melyet a Magyar Földrajzi Társaság folyóiratában már 1910-ben ismertettek és melyet a budapesti Történeti Akadémia könyvtárában *Acad. 103 – X K/38*, jelzésű köteggben találhatunk meg –, Zakarjás részletesen beszámol, még hozzá magyar nyelven és rovásírást használva, az esetről. E levél vonatkozó fordítása így hangzik, nagy betűvel kiemelve a rovásírással jegyzett szöveg.

„...de bizonyos emberek kegyetlensége arra kényszerítette őket [az indiánokat], hogy messze az egyenlítő felé, az erdők rengetegeibe vonuljanak, ahová elmenni nekünk nincs sem erőnk, sem szabadságunk. Ugyanis elvetemedett emberek jöttek át Brazíliából, akik velem is a tigrisnél zordabban bántak. KERESZTÉNYEK VOLTAK EZEK S NEM IS INDUSOK. [Ez a nagybetűs részlet a latin szövegben magyarul íródott.] Ezek rendszerint

A történet azonban nem itt ér véget.

1760-ban a portugálok jelentős katonai erőre támaszkodva felszámolják a jezsuiták által alapított missziókat és a reménytelenül ellenálló Fáy Dávidot a São Julião-i börtönbe zárják, rovásírással írott teljes emlékirata menthetetlenül elveszik, amikor végül a börtönben halálra kínozzák és meghal.

Zakarjás János atya az idézett levél után tizenegy évre eltűnik a dzsungelben, majd csak az 1767-es kitoloncolási rendelet hírére kerül elő és utazik haza Magyarországra Éder Xavér Ferencsel együtt. Ez a kitoloncolási rendelet volt az, amely megszüntette végérvényesen a jezsuita missziók összefüggő, két Európai területen lévő „redukciók” rendszerét, s amely rendeletet a jezsuiták megpróbálták megelőzni.

Összegyűjtötték valamennyi megfigyelésüket és követet küldtek Rómába.

A követ – állítólag nem messze a Vatikántól – meghalt, és az iratok nyomtalanul eltűntek, elfelejtődtek.

Ahogy Éder Xavér Ferenc eredeti könyve sem latinul, sem magyarul nem jelent eddig meg. Talán azért, mert nem ivott az örök élet italából? Talán azért, mert mi nem ittunk belőle.

Baure indián nő Éder Ferenc Xavér rajzán.